

1. UVOD

Rješavanje problema bezbjednog zbrinjavanja otpada animalnoga porijekla prolazilo je kroz različite faze u svojoj dugoj historiji. Ono je bilo predmet interesovanja u svim historijskim epohama i svaka od njih je davala ovom pitanju svoj specifičan pečat i obilježje u zavisnosti od stepena razvoja ljudskog društva, njegovih proizvodnih snaga i nivoa naučne misli. Ovo pitanje je, u stvari, uvijek bilo u najtešnjoj vezi sa pojavama oboljenja životinja i ljudi, odnosno sa izbijanjem i haranjem raznih epizootija i epidemija. Stoga je razumljivo da je praksa uklanjanja i iskorišćenja animalnoga otpada bila odraz razvoja nauke o zarazama i to se zadržalo do današnjeg dana.

U svim zemljama svijeta intenzivira se problem bezbjednog zbrinjavanja otpada animalnog porijekla koji nisu namjenjeni za ljudsku potrošnju i utvrđuje zdravstvena pravila za njihovo iskorišćenje. Danas je to nezamenljiva veterinarsko-sanitarna preventivna mjera u suzbijanju stočnih zaraza u zoonoza, a sve se više naglašava njena značajna uloga u saniranju i očuvanju životne sredine.

Stalna briga i borba protiv zoonoza davala je poseban značaj bezbjednom zbrinjavanju životinjskih leševa i klasičnih otpadaka, kao najvećem mogućem izvoru infektivnog materijala i opasnosti koje on predstavlja za dalje širenje zoonoza.

Traže se nova tehnološka rješenja da se sporedni proizvodi animalnoga porijekla tretiraju kao sirovina, čijom bi se preradom u odgovarajući proizvodni proces smanjila njihova zapremina, odnosno količina i uz to dobili novi upotrebljivi proizvodi uz maksimalno očuvanje životne sredine prilikom izvođenja tih tehnoloških procesa.

Nesumnjivo je da je rješavanje odlaganja i tretiranja proizvoda animalnog porijekla, naročito uginulih životinja i nejestivih sporednih proizvoda zaklanih životinja tehničkom preradom, rezultat potreba savremenog društva, njegove razvijenosti, nivoa dosadašnje nauke i tehničkih mogućnosti.

To se pitanje ne može izdvojiti ni iz opštih ekonomskih kretanja i razvoja ekološke svijesti i kod nas.

Ranije primjenjivani tehoški postupci bezbjednog zbrinjavanja proizvoda animalnog porijekla ne mogu više da zadovolje nove veterinarsko-sanitarne i ekološke zahtjeve i ekonomski opravdane načine za rješavanje bezbjednog načina njihovog zbrinjavanja sa iskorišćenjem ili bez iskorišćenja.

Prema propisima Evropskog parlamenta i Savjeta, najcelishodniji put sanacije proizvoda animalnoga porijekla koji nisu namijenjeni za ljudsku potrošnju je njihovo sakupljanje i iskorišćavanje u zavisnosti od vrste i strukture sirovina i njihove kategorizacije, tehničkim prerađivanjem, primjenom savremene opreme i tehnologije.

Prema istraživanjima, pojavom bolesti *Spongiformna encephalopatija* (BSE) koja je dijagnostifikovana kod goveda u Velikoj Britaniji 1986. godine, a nastala kao posljedica

neadekvatnog tehnološkog postupka proizvodnje mesno-koštanog brašna i njegovog korišćenja u ishrani preživara, došlo je do korjenitih promjena u načinu bezbjednog zbrinjavanja i korišćenja otpada animalnog porijekla. Stoga slobodno možemo konstatovati da je pojava bolesti „ludih krava“ (BSE) predstavila novi pristup u tehnološkom rješavanju načina bezbjednog zbrinjavanja uginulih životinja i nejestivih sporednih proizvoda klanja i zakonskoj regulativi koja prati primjenu nove propisane tehnologije.

Bezbjedno zbrinjavanje nejestivih sporednih proizvoda zaklanih životinja i uginulih životinja iskorišćenjem, tehničkom preradom nosi sve karakteristike industrijskog procesa. I kao što je to slučaj kod ostalih industrijskih grana, tako je i ovde pitanje metode i načina prerade od prvorazrednog značaja. Svakako da kod toga osnovnu ulogu ima porijeklo i kvalitet sporednih proizvoda – sada kao sirovina.

Zbog toga se traže mogućnosti da se životinjski sporedni proizvodi pretvore u sirovine čijom bi se reciklažom smanjila njihova količina, i, uz to, dobili novi upotrebljivi proizvodi.